

Zveza demokratične levice: za bodočnost slovenske demokratične in liberalne levice

VELKO S. RUS

Prispevek "Socialistična zveza: od kod in kam?" sem v času pred kongresom poslal skupini za pripravo kongresa Socialistične zveze, kjer se je ta preimenovala v socialistično stranko (deloma, samo v izvlečkih, je bil prispevek pred kongresom objavljen samo v časopisu DELO) in kjer je predlog dr. Vojana Rusa o demokratični notranji organizaciji (obstoj različnih skupin) kot statutarni predlog med delegati v dvorani dobil maksimalno relativno večino (za izvolitev je manjkal en - 1 - glas, proti pa je bila cca tretjina - 1/3 - delegatov.).

Prispevek predstavljam nespremenjen, predvsem pa v celoti: enake predloge organizacijskega in programkega koncepta bodočnosti slovenske demokratične in liberalne levice zagovarjam tudi sedaj, menim tudi, da gre za njihovo permanentno aktualnost.

Uredništvu revije Anthropos pa se zahvaljujem, da je v okvirju upoštevanje svojega koncepta pravice do izražanja tolerantne in demokratične palete različnih mnenj, v objavo uvrstila tudi pričujoči prispevek.

Socialistična zveza: od kod in kam?

Proti koncu lanskega (89) leta sem pred kongresom neke organizacije oblikoval predlog o zvezi demokratične levice - ZDL. Predlog nekako ni našel poti do kongresa, čeprav je bil podan dovolj zgodaj, javno ("uradno") in ga je pri tem podpirala skupina profesorjev in asistentov z različnih oddelkov Filozofske fakultete v Ljubljani.

ZDL sem predlagal kot možno novo zvezo najrazličnejših skupin slovenske levice, pa tudi neodvisnih skupin in neodvisnih posameznikov. Pri tem naj za skupine ne obstaja nobena omejitev v načinu njihovega notranjega (političnega) organiziranja: lahko so zgolj projektne skupine, frakcije, formalne ali neformalne neodvisne skupine, različne manjšine, gibanja, društva, sekcije, skupine za državljanjsko akcijo, različne zveze ali pa stranke.

Omenjene skupine¹ bi v zvezi tvorile njen notranji parlament. Na ta način bi organizacija, ki se zavzema za parlamentarno demokracijo navzven, podoben princip ustvarjala tudi navznoter, v organizaciji. Samo na ta način se lahko "otrese" t.i. demokratičnega centralizma, ki je značilen za vse klasične strankarske organizacije. Nanj so celo ponosne, zlasti zato, ker so ga kot demokratične stranke preimenovalle samo v centralizem. Centralizem pa razlike prej duši kot spodbuja: največkrat daje manj, ne pa več svobode v organizaciji. - Klasična strankarska organiziranost bi tudi onemogočala, da bi se v Socialistično zvezo vključevale tiste skupine, ki pa bi vendarle hotele biti organizirane kot stranke.

Številčnejše skupine bi tako predstavljalo večje število predstavnikov, ki bi predstavljali npr. širšo in ožjo skupščino. V širši bi imela predstavnika že vsaka skupina z 10 člani, skupine z večjim številom članov pa bi imele več predstavnikov tudi v ožji skupščini. Notranji parlament naj bi tako zagotavljal sorazmernostno (proporcionalno) zastopanost prav vseh skupin, tudi najmanjših. Tak način naj bi omogočil čim večji notranji pluralizem, upoštevanje manjšin, hkrati pa tudi čim bolj jasno izražanje medsebojnih razlik in posebnosti. Na drugi strani pa bi parlamentarni način odločanja v ožji skupščini zagotavljal hitre in (racionalne?) odločitve, ki so hkrati z operativnim sistemom za realizacijo nujnost vsake akcijske učinkovitosti. Tak sistem bi moral biti še posebej racionalen zato, da bi na političnem tržišču zagotavljal čim uspešnejšo marketinško implementacijo: čim uspešnejše soočanje s konkurenčnimi političnimi strankami, ki so kot klasične stranke strogo organizacijsko centralizirane in hierarhično-direktivno vodene.

Skupaj s svojo notranjo pluralnostjo in kljub temu, da ne bi bila klasična politična stranka, bi bila tako lahko Socialistična zveza izrazito demokratična, moderna in učinkovita politična organizacija. Taka pa bo lahko le, če bo hkrati s svojo (demokratično) notranjo pluralnostjo razvijala vse tiste značilnosti moderne organizacije, ki zagotavljajo uspešno marketinško implementacijo na političnem trgu: strategija, taktika, akcijsko načrtovanje, kadri, operativna organizacijska struktura, sistemi racionalnega odločanja in "podjetna" politična in socialna klima. To pomeni, da mora Socialistična zveza razpologati, oz. začeti razvijati tako "infrastrukturo", ki ji bo omogočala lastno kreiranje in razvoj političnega marketinškega miksa. Zato ni odveč razmišljati tudi o tem, da bi se posamezni segmenti operativnega sistema konstituirali celo kot profitni centri. Na ta način bi Socialistična zveza lahko del "svojih ljudi" zaposlovala in plačevala z lastno tržno realizacijo. Nujno pa je, da se v Socialistični zvezi, ki hoče biti moderna in učinkovita politična organizacija, oblikujejo nekateri centri, ki so lahko v času "finančne suše" predvsem koordinacije tistih, ki so zaposleni drugje: znanstveni, publicistični, podjetniški in marketinško orientirani centri.

V Socialistični zvezi bi se vsaka skupina utemeljila s tem, kar se ji zdi po lastni presoji najpomembnejše. Tudi to, kar naj bi bilo kontinuiteta (nadaljevanje) oz. diskontinuiteta (prekinitev) s staro organizacijo, njenim izvorom, pomenom in cilji, naj ne bo za vse enako predpisano, še manj pa vsiljeno: vsaka skupina naj si mejo "zariše" tudi po svoje. Predvsem naj ne bo točno zaokazana diskontinuiteta vsiljena s strani tistih, ki jim to omogoča kontinuiteta stare oblasti v novi obliki. To bi bilo tisto najslabše, kar bi se v novi organizaciji ohranilo, ne glede na to, kakšen jezik bi govorilo: ekskluzivno mladoslo-

---

1 - Social - demokrati, krščanski socialisti, socialisti, neodvisna levica, moderna levica, socialni liberali, zeleni, prenovitelji, druge neodvisne skupine in posamezniki. (Skupine sem omenil pri nastopu kot gost kongresa).

venščino z monopolnim naglasom ali pa star lesen jezik, ki je že zaostal za novo tehnologijo moči. Tako se lahko zgodi, da bo "transformacija Socialistične zveze" v stranko nekaj podobnega kot najhujša stara deformacija SZDL-ja, ko je bila transmisija oblasti, ki ni rasla samo iz svobodne volje članstva.

Socialistična zveza pa je (še vedno?) tudi organizacija aktivistov, ki poznajo ljudi tukaj in zdaj, ki so v stiku z njihovim vsakdanjim življenjem in njihovimi vsakdanjimi problemi. Če bi se ta stik zgubil, bi bil to hkrati "kratek stik" s tem, kar je bilo v SZ(DL) resnično človeškega, ne pa samo oblastnega.

SZ(DL) za največji del članstva (aktivistov) največkrat ni bila nobena karieristična bližnjica od oblasti. Nadaljevanje tudi te in take poti je zato tista kontinuiteta, ki naj je ne zaduši ozkost različnih (znotraj) strankarskih skrbi. Zato naj Socialistična zveza zadrži tudi tisto dejavnost in organizacijo, ki ni samo ozko strankarska, ampak omogoča (dokazan) izraz neposredne skrbi za ljudi.

O vsem tem naj spregovori tudi bodoči (junjski) kongres. V zvezi z njim sem poslal na Socialistično zvezo poseben uraden dopis, kjer se zavzemam za to, da naj bo kongres pripravljen zares demokratično in da naj upošteva vse pozitivne posebnosti dosedanjega dela in dosedanje organizacije (glej priložen dopis).

Dovolim pa se spregovoriti tudi o tistih vrednostnih orientacijah, ki naj bi bile temelj predstavljanja in delovanja političnih organizacij, ki naj bi bile temelj predstavljanja in delovanja političnih organizacij in strank, ki se prištevajo k demokratičnim.

Tako je npr. zavzemanje za klasične človekove pravice in svoboščine postalo programska klasika vseh strank v Sloveniji. Socialistična zveza pa naj se še posebej zavzema za to, da se človekove pravice in svoboščine ne skrčijo na eno samo, zoženo področje človekovega življenja. Nobena pravica ali svoboščina naj nima več pravic kot druge, vse naj bodo enakopravne:

- politične (svoboda tiska, izražanja, združevanja ...),
- ekonomske (pravica do dela, če tega ni, pa do dohodka, pravica do upravljanja ...),
- ekološke (pravica do zdravega življenjskega in delovnega okolja...)

in vse druge "enakopravne" pravice: nacionalne, verske, pravice različnih manjšin, pravice otrok, pravice do šolanja in pridobivanja znanja, pravice do kulture, kvalitete življenja in osebne samoaktualizacije.

Socialistična zveza naj se zavzema za to, da je čim več pravic zares uresničljivih za čim večje število ljudi. Zato naj bo zoper tako ureditev, kjer te pravice lažje uresničujejo predvsem tisti z več moč, denarja in vpliva - za druge pa velik del svoboščin živi predvsem kot mrtva črka na papirju.

- Stopnja uresničenosti pravice do dela se tako kaže v stopnji zaposlenosti;
- pravica do dohodka v tem, da se nezaposlenim namesto prazne dlani ponudi plačilo, s katerim se dostojno preživi (kar velja tudi za pokojnine in štipendijo);
- socialne pravice tudi v tem, da ima vsakdo streho nad glavo;
- pravica do (so)upravljanja in samoupravljanja (povsod, kjer je možna in racionalna) v tem, da nam nad glavo ne stoji nekdo, pred katerim se vedno samo upogibamo;
- svoboda tiska in izražanja v odprtosti in dostopnosti medijev za vse, ne samo za izbrane skupine, posameznike in teme (omejevanje odprtosti medijev je lahko tudi zelo prikrito: večje ko je, manj je združljivo s svobodo združevanja);
- pravice manjšin, ki jim volilna aritmetika predstavniške demokracije onemogoča proporcionalno zastopnost v parlamentu;

- pravico do šolanja hitro "zaštopa" krivična stipendijska politika - po končajmo s primeri in nadaljujmo nekoliko drugače: Socialistična zveza lahko zagotovi relativno uresničljivost pravic le, če si prizadeva tudi za tako socialno državo in tako socialno tržno gospodarstvo, kjer bo financiranje zdravstva, šolstva, socialnega varstva, ekoloških programov, različnih vrst kultur omogočalo človeka vredno kvaliteto življenja, če izhajamo iz tega, da je človek kot OSEBNOST oz. OSEBA tudi najvišja splošna vrednota, pa je najpomembnejša in najbolj celovita človekova pravica pravica do samoaktualizacije - ta pa je možna le tedaj, če se vse človekove pravice uresničujejo kot celota.

Zato tudi svoboda kot ena temeljnih vrednot ni le "svoboda od" različnih neposrednih in nasilnih omejitev oz. prepovedi (karšnihkoli že: volilnih, političnih, ekonomskih, kulturnih itd.). Slovenska levica naj si prizadeva tudi za "svobodo za", za tako odločanje, kjer je vedenje osnova vsakega svobodnega vedenja. Resnične "svobode za" je ponavadi toliko manj, kolikor je več upreproščeni resnic, neznanja in pristranosti. Take omejitve pa so največkrat (na žalost) očitne predvsem pri nekom drugem.

Tako "svoboda za" kot demokracija imata torej nekaj skupnega - zmožnost vplivanja večine na večino pomembnih dogajanj v družbi. Demokracije kot "vladavine ljudstva" je več tedaj, ko lahko več ljudi izraziteje vpliva na več pomembnih dogajanj v družbi. Teh preprostih razlik ne opazi tista miselna preproščina, ki trdi, da demokracija preprosto je ali je ni: po tej logiki je večstrankarstvo samo po sebi že vsa in dokončno zveličavna demokracija. - Socialistična zveza naj delu svojega članstva zato dovoli, da na večstrankarstvo gleda kot na nujni, na pa zadostni pogoj demokracije.

Prava vrednost večstrankarstva kot resničnega izraza resničnih razlik je predvsem v drobitvi (parcializaciji), nadzoru (kontroli) in zamenljivosti oblasti. Bistveno lahko omejuje totalitarno oblast in zagotavlja veliko "svobode od". Samo po sebi pa prav nič nujno ne prispeva k večjemu vplivu večine na večino pomembnih dogajanj v družbi.

Lepo je, ko stranke pomenijo drobitev moči med različno mislečimi, če pa so le delitev oblasti med (zelo) podobno mislečimi, je to nekoliko nerodno: strankarski pluralizem je tedaj lep alibi miselnega monizma (miselnega poenotenja).

Stranke oz. organizacije, ki gradijo samo na posnemanju in podobnosti, samo utrjujejo videz pluralnosti. Vsak pluralizem namreč predstavlja neko različnost: bolj ko določen program izraža lastno posebnost, večja je verjetnost, da bo prispeval k večji družbeni pluralnosti.

Če večstrankarski sistem kot nujni pogoj postane tudi edini in zadostni ("vsa oblast bo v strankah") izraz pluralizma, je to hitro samo pluralizem monopolov. Tudi to je boljše kot en sam monopol (zlasti če so stranke drobitev moči med različno mislečimi, ne pa samo delitev med podobno oz. enakomislečimi).

Socialistična zveza naj si zato prizadeva za oživljanje vseh tistih različnih vrst pluralizma, ki skupaj omogočajo čim večjo demonopolizacijo (omejevanje) oblasti v družbi: različnih družbenih gibanj, manjšin, sindikatov, državljskih in samoupravnih pobud itd..

Socialistična zveza oz. ZDL bo s tem demokratična organizacija zato, ker bo prispevala k čim večji demonopolizaciji, pluralizaciji, proti-totalitarizmu, svobodi in demokratičnosti, ki bo ljudem hkrati del njihove vsakdanje koristi.

Socialistična zveza (ZDL) naj ne bo demokratična stranka samo zato, ker se zavzema za večstrankarstvo. Takih strank je danes že dolgočasno veliko. Demokratična organizacija naj bo tudi zato, ker s programom, natančnimi parametri njegove realizacije in notranjo

organizacijo v lastnih vrstah zagotavlja čim manjšo avtoritarno HIERARHIJO, pa čim večjo pluralizacijo, "vodoravno" povezovanje različnih skupin in njihovo projektno odločanje.

Parlamentarni princip (načelo), ki ga zagovarja navzven, naj Socialistična zveza kot zveza zagotavlja tudi navznoter, v organizaciji: zveza naj bo demokratična stranka tudi zato, ker bo notranje decentralizirana oz. "parlamentarizirana". - Omenil sem že, da naj notranji parlament na različnih predstavniških ravneh sestavljajo vse tiste skupine, ki se prištevajo k demokratični levici oz. levemu centru (oz.: ki se še bodo prištevali k različnim vrstam demokratične levece - levega centra).

Ker demokratična zveza levega centra omogoča, da v njej vsaka skupina ohranja in razvija svojo posebnost, tudi na "političnem trgu" nastopa s t.i. diverzificirano blagovno znamko. To pomeni, da ni potreben tudi noben "simbolni demokratični centralizem". Vsaka skupina tako lahko nastopa s svojimi simboli, ali pa kar brez njih, če se ji tako zdi bolje. Vsaka skupina se utemeljuje na različnih prepričanjih, religioznih izročilih, vrednotah in tradicijah, pa tudi pri različnih zgodovinskih izvorih nastanka SZDL oz. Socialistične zveze. Tu pa v zvezi s kontinuiteto oz. diskontinuiteto ne gre prezreti nečesa zelo pomembnega: eden od bistvenih zgodovinskih izvorov povojne SZDL sta bili dve množični predvojni organizaciji, soustanoviteljici OF. Bili sta množični, levo usmerjeni in nekomunistični, pa tudi brez predsodkov za projektno sodelovanje v demokratični akciji tudi z drugimi levimi organizacijami. Kot deklarativno nestransarska organizacija se je ena od njih po vojni celo sama razpustila. Druga, ki je predstavljala ne samo krščansko, ampak tudi slovensko predvojno intelektualno elito in je bila skupaj s krščanskim delavskim gibanjem soustanoviteljica OF, pa je bila po vojni odrinjena in izrinjena s strani oblastnega monopola. Diskontinuiteta v smislu vstopa v zožen hierarhični prostor klasične politične stranke, bi bila za Socialistično zvezo hkrati (novooblastno) zametovanje na eni strani elitno - intelektualnih, ne drugi pa množičnih levo orientiranih tradicij.

Prav bi bilo, da Socialistična zveza zavzame stališče tudi v zvezi z nekaterimi drugimi, bistvenimi vprašanji: ali je tudi na Socialistično zvezo vprašanje delitve najpomembnejše vprašanje družbene moči in pravičnosti? Ali se Socialistična zveza zavzema za tako pravično delitev, ki bo oživljala in spodbujala, ne pa mrtvila delovno in podjetniško motivacijo? Kako doseči, da ob normalnem delovnem prispevku vsaka plača zagotavlja pogoje za dostojno materialno in duhovno življenje? Ali se upošteva, da je pri delitvi "spodnja meja" včasih pomembnejša od "zgornje", da je vprašanje najnižje plače pomembnejše od največjega bogastva? Kako bo SZ v svojem programu opredelila to, da so poleg kapitala najpomembnejša gibalna ekonomskega razvoja inovacijska klima in inovativnost,

- podjetniška klima in podjetništvo,
- natančno opredeljene odgovornosti in kompetence nosilcev natančno opredeljenih vlog v profitno orientiranih organizacijah,
- razvito tržišče in tržna pravila igre.

Kakšen je njen odnos do stališča, da je ekonomska učinkovitost (efikasnost) lastnine odvisna od zgoraj omenjenih značilnosti? (Ali niso omenjene značilnosti tiste, ki določajo ekonomsko učinkovitost vsake lastnine, ki se je prisiljena obnašati tržno, podjetniško in inovativno? Dokaz za to so vsa tista podjetja - 1/3 - ki so (bila?) evropsko konkurenčna - še pred stečajnim plazom, ki je zgodba zase. Hkrati gre v teh primerih za ekonomsko učinkovitost, ki je bila na osnovi družbene lastnine dosežena celo v težjih pogojih

gospodarjenja, kot so pogoji zanesljivih evropskih ekonomskih parametrov). - Ali ne bo privatizacija takih, uspešnih podjetij samo lažni dokaz večje uspešnosti drugačne lastnine?

Popolna svoboda privatne lastnine naj se kaže v podjetniški uspešnosti ustanavljanja novih podjetij oz. pri reševanju tistih, ki so dejansko v stečaju. Privatizacija že uspešnih je podjetništvo "à la Balkan", je redistribucija v novi preobleki, zaviranje, ne pa pospeševanje prave podjetnosti in trga. Privatizacija uspešnih podjetij je hkrati zelo izrazit ideološki poseg, zasuk, ki uspešno empirijo prilagaja opciji, projektu, ki ima sicer popolno svobodo lastnega podjetniškega zamaha. Končno bo tržno soočanje različnih vrst ekonomsko uspešnih lastnin konkurenco pospeševalo, ne pa omejevalo. Pa še nekaj je temeljno vprašanje: kdo in kako bo prodajal tisto, kar je opredmeteno delo dveh generacij? Ne le, da je zelo težko ovrednotiti vse tisto, kar v (ne)učinkovitem podjetju zagotavlja uspešno marketinško implementacijo - če je družbena lastnina "anonimna", kdo bo prodajalec: Bosta kupec in prodajalec hkrati v isti osebi? Balkan pozna podobno sintagmo: kadija tuži, kadija sudi. - Ali bo Socialistična zveza pristala na našo verzijo ropa stoletja - če bo ta izpeljan, ne bo prav nič "gentlemanski".